

**EL LLIBRE
DE LA SETMANA**

El teló de fons

PERFIL

L'ANGOLÈS JOSÉ EDUARDO AGUALUSA (1960) COMBINA L'ESCRITURA AMB EL PERIODISME 'FREELANCE'. AMB 'TEORIA GENERAL DE L'OBLIT' -PUBLICADA EN PORTUGUÈS EL 2012- VA GUANYAR EL PREMI LLIBRETER L'ANY PASSAT

MARINA ESPASA

Els lectors del darrer Premi Llibreter en llengua estrangera, *Teoria general de l'oblit* -que Edicions del Periscopi va publicar el 2017-, trobaran a *La societat dels somiadors involuntaris* el mateix to màgic amb el qual s'emboïllava una realitat violenta i veuran com s'hi recupera també el personatge del periodista angolès Daniel Benchimol, una mena d'*alter ego* de l'autor que no para de furgar en el passat del seu país per qüestionar-ne el present. En aquesta nova novel·la, l'escriptor José Eduardo Agualusa s'ha proposat narrar la història política d'Angola dels darrers trenta o quaranta anys a través d'uns personatges als quals passen coses

no del tot reals o, més ben dit, per als quals la realitat no és suficient. Si la novel·la anterior pivotava sobre els conceptes de desaparició i d'oblit com a culpables de la devastació d'un país, aquesta vegada Agualusa fa servir un material encara més delicat, el dels somnis.

El que tenen en comú els personatges que no paren d'entrecruar-se i d'explicar-se històries a les ciutats i deserts d'Angola, Cuba, el Brasil o Sud-àfrica són tota mena de somnis, ja sigui perquè uns quants somien exactament el mateix, perquè un d'ells té el poder d'infiltrar-se en els somnis dels altres, o perquè una artista visual en fa peces artístiques. Escriure sobre somnis és perillós, gairebé prohibit per segons quins manuals d'escriptura, però Agualusa s'escapa dels camins fressats de l'aprenentatge literari i sap administrar el recurs amb intel·ligència: només pel somni que descriu la caiguda del president del país ja val la pena llegir la novel·la. També és veritat que el rerefons de la història que explica -els efectes de la descolonització i de la guerra civil a Angola- és tan dur que l'efecte de cotó fluix que podria suposar l'ús d'un recurs com aquest queda compensat de seguida que un exguerriller treu la pistola per volar-li el cap a un antic torturador que acaba d'entrar al seu hotel.

Una lliçó no pamfletària

Un dels llocs comuns en els quals pot caure un autor és tractar el context històric de la ficció que està treballant

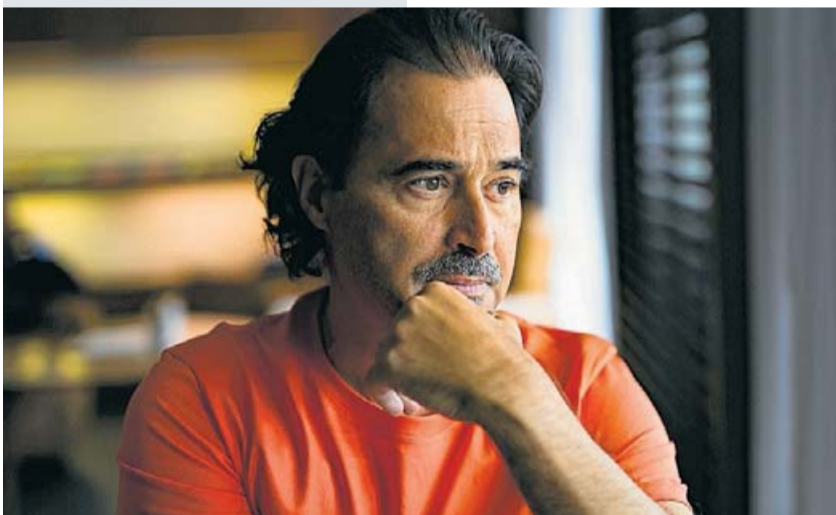

LA SOCIETAT DELS SOMIADORS INVOLUNTARIS
JOSÉ EDUARDO AGUALUSA
PERISCOPI / EDHASA
TRADUCCIÓ DE PERE COMELLAS
304 PÀG. / 18,50 €

ESCRIURE SOBRE SOMNIS ÉS PERILLÓS, GAIREBÉ PROHIBIT PER SEGONS QUINS MANUALS D'ESCRITURA, PERÒ L'AUTOR SAP ADMINISTRAR EL RECURS AMB INTEL·LIGÈNCIA

com un "teló de fons", com si fos una cortina amb un decorat pintat per davant de la qual actuessin els personatges: el resultat pot acabar sent una mala representació dels Pastorets. Un bon llibre, en canvi, fusiona aquest teló amb la història que vol explicar i amb els personatges que la travessen de la manera que només podrien fer-ho ells i en la direcció a la qual els empenyen aquest context i aquesta història. Així, les converses entre el periodista Daniel i l'exguerriller Hassi, en les quals aquest explica els interrogatoris a què el sotmetien mentre era en un sanatori a l'Havana, sonen com converses entre dos amics que es diuen el que només es poden dir dos amics de debò.

I la barreja d'incomprensió, admiració i amor incondicional que sent en Daniel per la seva filla rebel que el govern ha tancat a la presó és la que sent un pare per una filla. Gràcies a aquest filtre entenem i sentim més empatia per una realitat política que, si se'n presentés d'una manera menys literaturitzada, potser ens costaria més d'empassar. "Ens agradaria que Angola fos un país lliure, just i democràtic", li escriu en una carta la filla empresonada i en vaga de fam. "Si nosaltres, que no tenim gens de força, ens podem enfrontar al president i a tot el seu aparell repressor, aleshores qualsevol ho pot fer. [...] Pensa-hi, papa". José Eduardo Agualusa, a més de recordar-nos coses bàsiques, regala pistes per escriure sobre política i no fer un pamflet. ♦

FRANCESC MELCION

El passat fet present

SIMONA ŠKRABEC

"Fill d'un roig. Net d'un exiliat". Així es descriu el narrador de *La memòria de l'Oracle*. Per comprendre'n bé l'estructura, cal afegir encara la nota final del llibre, on podem llegir: "El meu pare, amable lector, fou l'autor d'aquest llibre que tens entre les mans". Som, doncs, dins d'una estructura de cercles concèntrics, de veus contingudes dins d'altres veus.

A causa d'aquest entramat, la novel·la de Pere Joan Martorell no és una novel·la històrica. No parla del passat sinó del present. La voluntat de l'autor és fer-nos sentir el dolor que es ramifica a través dels silencis, fins que acaba formant part indissoluble de la llengua, de la manera de pensar. L'autor no apel·la a la nostra capacitat de reconstruir el passat. No busca ni la compassió per les víctimes ni la comprensió de les causes. No ofereix cap traça do-

cumental sobre els efectes devastadors d'una guerra en una societat confinada en una illa no gaire gran.

Els fets que van passar a Mallorca durant la guerra i la postguerra són presentats com si arreu, sempre, pogués tornar a brotar aquesta mateixa angoixa. Les imatges es confonen així amb un món de contes de fades cruels. La memòria col·lectiva descansa aquí sobre la capacitat figurativa del llenguatge per crear el mur de protecció que permet atenuar el dolor i fer-lo suportable. Es tracta de la revelació que el mal ens sotja sempre, però que més val no conèixer-lo de prop.

La intenció del llibre s'esberla en aquest punt tan delicat. Volent despertar la necessitat d'encarar-nos tots junts a un trauma no suportat, Martorell construeix un labe-

rint de veus. I a dins, els fantasmes es multipliquen. L'autor ha sabut carregar el llenguatge amb l'eco de les pors ofegades. Però la indefinició dels fets i de les sofrències comporta simultàniament l'absolució del deure de memòria. ¿N'hi ha prou per sentir-nos perpètuament amenaçats, per poder mirar a la cara el passat en tota la seva duresa?

La llengua és tota ella el pòsit viu de les desmemòries. La llengua compartida és el testimoni capaç de dir tots els ofecs i de documentar totes les injustícies, si sabem escoltar el seu batec, si furguem amb prou insistència en les paraules, les mateixes que utilitzem per comunicar-nos cada dia. Per això, precisament, s'escriu la literatura.

No és bo, però, deixar que la força ferotge de les imatges converti-

MARC ROVIRA

LA MEMÒRIA DE L'ORACLE
PERE JOAN MARTORELL
EDICIONS DE 1984
256 PÀG. / 18 €

des en "paraula viva", com diria Joan Maragall, es converteixi en un corrent incontenible que embruixa amb la seva pròpia potència. A *La memòria de l'Oracle* la paraula poètica estremeix i consciència, però alhora ja comença a soscavar la capacitat de plantar cara a una amnèsia històricament i políticament condicionada. Nosaltres som part d'aquell mateix món d'abans. Hem de combatre les nafres heretades amb les mateixes eines que aquest present insubstancial i fragmentat que ens envolta, amb amor i cura per la veritat i no amb el relativisme. Martorell produeix un miratge suggerint que el sofriment és una condició necessària per a tota èpica i que la fantasia en les èpoques obscures floreix millor. Hi ha només un petit pas per començar a enyorar la foscor, perquè en la foscor la fantasia pot córrer a lloure i teixir uns episodis imaginats que busquen ser com més impactants millor... ♦